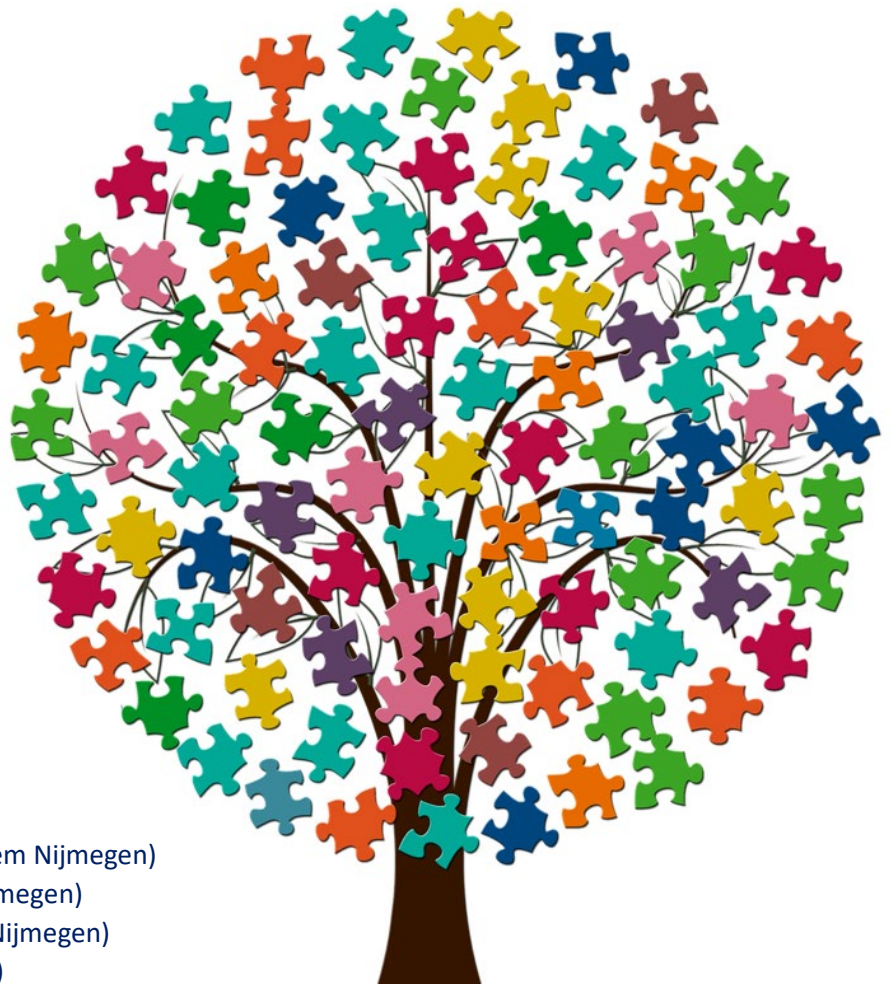

Leernetwerk programmatisch toetsen: Afstudeerfasen ALO en Sportkunde van de Hogeschool Arnhem

N. Boere (Hogeschool Utrecht)
M. de Vos (Hogeschool Utrecht)
M. Bernhardt (Hogeschool Arnhem Nijmegen)
A. Weel (Hogeschool Arnhem Nijmegen)
E. Tuinder (Hogeschool Arnhem Nijmegen)
L. Baartman (hogeschool Utrecht)

HAN_

platform
Leren van toetsen

Voorwoord

Deze portretten zijn gebaseerd op interviews die afgenomen zijn met de deelnemers van het landelijk leernetwerk programmatisch toetsen tussen mei 2021 en juli 2022. Elk portret vertegenwoordigt één en soms meerdere opleidingen die programmatisch toetsen aan het ontwikkelen of aan het implementeren zijn. En elk portret laat een momentopname zien, het geeft weer hoe ver een opleiding op dat moment was in de ontwikkeling of implementatie van programmatisch toetsen. Met de portretten willen we inzicht geven in welke keuzes opleidingen maken wanneer ze programmatisch toetsen inzetten of willen inzetten, om zo andere opleidingen te helpen of te inspireren. In de portretten zijn er dan ook geen goede of foute keuzes, het zijn voorbeelden van programmatisch toetsen in het hbo.

Refereren naar dit document kan op de volgende wijze:

Boere, N., De Vos, M., Megga Bernhardt, M., Weel, A., Tuinder, E., Baartman, L. (2022, juli 20), *Leernetwerk programmatisch toetsen: portret* Algemene Lichamelijke Opvoeding en Sportkunde van Hogeschool Arnhem en Nijmegen 2022, Landelijk leernetwerk programmatisch toetsen, https://lerenvantoetsen.nl/portret_HAN_Sportkunde_ALO_onderlegger/

Waarom is er gekozen voor programmatisch toetsen?

Binnen het academie brede beleid staan zes waarden centraal waaronder: 'talent bepaalt je waarden', wat inhoudt dat je uit gaat van de talenten van de studenten en daarop voortbouwt. Programmatisch toetsen past hierbij omdat hiermee de ontwikkeling van de student centraal komt te staan. Volgens de opleidingen hoeven toekomstige sportprofessionals ook niet overal even goed in te zijn, maar moeten zij de ruimte krijgen om zich te specialiseren in wat zij interessant vinden en/of waar zij goed in zijn. Wel vinden de opleidingen het belangrijk dat studenten met alles in aanraking komen en bieden ze daarom een breed propedeutisch programma aan. Om deze reden weten ze ook nog niet zeker of ze in de toekomst programmatisch toetsen willen toepassen in de gehele propedeuse.

Wat zijn de beoogde leerresultaten van de opleiding?

Beide opleidingen hanteren qua structuur dezelfde vier competentiegebieden bestaande uit: sport & beweegactiviteiten ontwikkelen en aanbieden, praktijkverbetering ontwikkelen, samenwerken & managen en professionele identiteit ontwikkelen (zie figuur 1). Voor elk competentiegebied zijn op basis van de eindkwalificaties van de opleiding leeruitkomsten geformuleerd. Voor de ALO zijn dit er 24 en voor Sportkunde 26. Omdat deze eindkwalificaties te weinig richting gaven aan studenten, hebben ze de eindkwalificaties vertaald naar leeruitkomsten die concreet beschrijven wat een student doet op startbekwaamheidsniveau en aan welke kenmerken dat moet voldoen. Voor de ALO zijn er elf leeruitkomsten geformuleerd en voor Sportkunde negen. In Tabel 1 staat een overzicht van de competentiegebieden, eindkwalificaties en leeruitkomsten van de ALO. Voor het gemak zullen de illustratieve voorbeelden die worden gegeven in dit portret betrekking hebben op het afstudeerprogramma van de ALO, die een vergelijkbare structuur heeft als het afstudeerprogramma van Sportkunde.

Tabel 1

Leerbrenngsten ALO

Competentiegebieden	Eindkwalificaties HAN ALO	Leeruitkomsten AP HAN ALO
<i>Sport- en beweegactiviteiten ontwerpen, uitvoeren en evalueren</i>	Lesgeven en begeleiden (EK 1-10) Sportvaardigheden (EK 11-12) Kennisontwikkeling (EK 21-22)	LUK 1. Aanbod ontwerpen
		LUK 2. Aanbod uitvoeren
		LUK 3. Aanbod evalueren
<i>Praktijkverbetering ontwikkelen</i>	Ondernemen (EK 17) Onderzoeken (EK 18-20) Kennisontwikkeling (EK 21-22)	LUK 4. Praktijkvraagstuk onderzoeken
		LUK 5. Voorstel voor een praktijkverbetering ontwikkelen
<i>Samenwerken en managen binnen de sport- en beweegcontext</i>	Samenwerken (EK 13-14) Managen (EK 15-16)	LUK 6. Voorbereiden en uitvoeren van een project of evenement
		LUK 7. Evalueren van het project of evenement
		LUK 8. Samenwerken in vaksectie / team
<i>Professionele identiteit ontwikkelen</i>	Kennisontwikkeling (EK 21-22) Professionele ontwikkeling (EK 23-24)	LUK 9. Visie uitdragen
		LUK 10. Werken aan en onderhouden van professionele ontwikkeling
		LUK 11. Profileren als startbekwaam docent SBO

Welke plek heeft de body of knowledge gekregen?

Kennis dienen studenten enkel geïntegreerd toe te passen en wordt niet apart getoetst. Er is bijvoorbeeld geen toets data-analyse maar studenten moeten dit wel kunnen toepassen in het onderzoek dat zij uitvoeren. De opleidingen hebben hiervoor gekozen, omdat ze de kenniscomponent in hoofdfase twee al op eindniveau hebben afgetoetst. In de afstudeerfase moeten studenten laten zien dat ze deze kennis kunnen toepassen.

Welke datapunten zijn er?

Studenten kunnen leeruitkomsten aantonen door hier bewijs voor te verzamelen. Voor iedere leeruitkomst zijn er geadviseerde bewijzen omschreven waarmee studenten de leeruitkomst aan kunnen tonen. Daarbij wordt ook advies gegeven over hoe ze kunnen werken aan dit bewijs. Deze zogenaamde modelroutes zijn te vinden op de online leeromgeving over de competentiegebieden. Studenten mogen ook zelf beroepsproducten bedenken om leeruitkomsten aan te tonen. Dit gebeurt in overleg met de afstudeercoach en de betrokken docenten om er zeker van te zijn dat het alternatieve bewijs geschikt is om als volwaardig bewijs te dienen. In Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de beroepsproducten die ALO studenten kunnen maken om de leeruitkomsten aan te tonen.

Tabel 2

Overzicht beroepsproducten ALO

Leeruitkomst	Geadviseerd bewijs
1 t/m 3.2	<i>Stagemap</i>
3.3	<i>Toekomstscenario</i>
4	<i>Onderzoeksverslag</i> <i>Mondelinge presentatie en verdediging</i>
5	<i>Pitch verbeteradvies</i>
6	<i>Projectverslag</i>
7	<i>Projectverslag</i>
8	<i>Portfolio samenwerking</i>
9 en 11	<i>Visitekaartje</i>
10	<i>Portfolioprofessionele identiteit</i>

Hoe worden studenten begeleid?

Gedurende het afstudeerjaar zijn studenten per week minimaal 2 dagen werkzaam binnen hun stagebedrijf, een dag in de week bezig met hun eigen praktijkonderzoek (dit kan op het stagebedrijf zijn), een dag op school voor begeleiding en ondersteunend onderwijs binnen hun eigen afstudeergroep en zijn ze een dag in de week vrij om zelf te bepalen waaraan ze willen werken. Iedere student heeft een afstudeercoach. Deze begeleidt studenten bij de ontwikkeling van een professionele identiteit. De afstudeercoach en ongeveer zeven mede-afstudeerders vormen samen een afstudeercoachgroep. Deze afstudeergroep is de thuisbasis voor de student; ze hebben intervisie met elkaar, ze volgen onderwijs en ze werken al dan niet samen aan de beroepsproducten. Gedurende het jaar vragen studenten continu feedback op hun producten en functioneren. Feedback kan gevraagd worden aan de afstudeercoach, andere docenten van de opleiding, peers, begeleider(s) in het werkveld, maar ook andere experts die op een of andere manier zijn betrokken bij de ontwikkeling van de student. Voor iedere leeruitkomst is een feedbackformulier ontwikkeld waarmee studenten (via Scorion) feedback kunnen vragen en verzamelen op hun bewijsstuk of functioneren. Voor een voorbeeld van deze single point rubric zie Figuur 2. Naast een ingevuld feedbackformulier ontvangen studenten ook een cijfer op een vierpuntschaal. Hierbij staat 1 voor veel verbetering nodig, 2 voor verbetering nodig, 3 voor startbekwaam en 4 voor een bijzondere prestatie. Om de feedback zo goed mogelijk te kunnen benutten voor het leerproces, worden er workshops gegeven over het ontvangen en geven van feedback.

Figuur 2

Single point rubric ALO

Luk 1: Aanbod ontwerpen			
De student analyseert het onderwijskundig beleid van de organisatie, het vakwerkplan van de vaksectie, het niveau en de behoeften van de leerlingen. De student ontwerpt onderwijs passend binnen het leerplan van de vaksectie. Op basis van de analyses ontwerpt de student lessen en lessenreeksen waarvoor hij leerdoelen formuleert en leerinhoud, didactische werk- en organisatievormen, methodieken en (digitale) materialen selecteert. Hij verantwoordt de gemaakte keuzes vanuit actuele (wetenschappelijke) kennis en inzichten en (inter)nationale ontwikkelingen binnen zijn vakgebied.			
Dimensie 1.1 ANALYSEREN			
Veel verbetering nodig	Verbetering nodig	Start bekwaam (Verbetering mogelijk)	Bijzondere prestatie (niet foutloos)
		De belangrijkste kenmerken van het onderwijskundig beleid van de organisatie en het vakwerkplan van de vaksectie die relevant zijn voor zijn lesgeven, zijn helder beschreven. De belangrijkste kenmerken van de (doel)groep of individuele leerlingen zijn helder beschreven: niveau, wensen, leer- en begeleidingsbehoefte. Voor de analyse zijn relevante en actuele (wetenschappelijke) kennis en inzichten en (inter)nationale ontwikkelingen binnen vakgebied SBO geselecteerd. Op basis van de analyses en geraadpleegde bronnen worden met betrekking tot het te ontwerpen aanbod en de gewenste begeleiding juiste conclusies getrokken.	
Dimensie 1.2 ONTWERPEN			
Veel verbetering nodig	Verbetering nodig	Start bekwaam (Verbetering mogelijk)	Bijzondere prestatie (niet foutloos)
		De ontworpen lessen en lessenreeksen zijn afgestemd op het niveau en de kenmerken van de leerlingen. De geformuleerde leerdoelen zijn passend voor de betreffende doelgroep / groep leerlingen. De geselecteerde leerinhoud, didactische werk- en organisatievormen, methodieken en (digitale) materialen zijn zowel geschikt voor de doelgroep als voor de te realiseren leerdoelen. De leerinhouden zijn zodanig samengesteld, gekozen en/of bewerkt dat de betreffende leerlingen deze kunnen leren. De ontwerpen en voorbereidingen op de lessenreeksen zijn afgestemd met collega's binnen de vaksectie/het team. Het door de student ontworpen onderwijs sluit aan bij het onderwijskundig beleid van de school en bij het vakwerkplan van de vaksectie. De gemaakte keuzes in de ontworpen lessen(reeksen) zijn onderbouwd vanuit actuele (wetenschappelijke) kennis en inzichten en (inter)nationale ontwikkelingen binnen het vakgebied.	

In het afstudeerjaar zijn er drie zogenaamde functioneringsgesprekken. Dit zijn momenten waarop studenten aan de hand van hun beroepsproducten laten zien of ze op de goede weg zijn om hun leeruitkomsten aan te tonen. Voor deze functioneringsgesprekken moet een student een minimale hoeveelheid feedback op hebben gehaald vanuit verschillende perspectieven. De opleidingen hebben hier bewust voor gekozen omdat in eerste instantie bleek dat studenten enkel feedback vroegen aan de docent die het product ook nakeek. Om het behapbaar te maken voor de docenten en om ervoor te zorgen dat studenten kunnen leren van iedereen die om hen heen staat, is daarom een kader gegeven waarin staat hoe vaak en aan wie de studenten feedback mogen vragen. Tabel 3 betreft het kader voor de ALO. Daarnaast is er gekozen voor vaststaande functioneringsgesprekken omdat de opleidingen merkten dat dit voor de wat onzekere studenten die alles op hun laptop lieten staan en de studenten met uitstelgedrag een goede stok achter de deur is.

Gedurende het functioneringsgesprek staan de volgende drie vragen centraal:

1. Waar sta je nu in relatie tot de leeruitkomst?
2. Wat heb je met de feedback gedaan?
3. Wat moet je nog doen om het gewenste niveau te bereiken?

De afstudeercoach besluit samen met de studenten waar zij staan in hun ontwikkeling met betrekking tot iedere leeruitkomst. Zo ontstaat gaandeweg een steeds duidelijker beeld van het startbekwaamheidsniveau van de student.

Tabel 3

Feedbackverzoeken per student per geadviseerd bewijs ALO

Richtlijnen aantal feedbackmomenten per geadviseerd bewijsstuk		Minimum aantal feedbackverzoeken voorafgaand aan elk functioneringsgesprek (FG)			Minimum aantal verzoeken per feedbackgever			Maximaal aantal verzoeken per feedbackgever		
Leeruitkomst	Geadviseerd bewijs	FG1	FG2	FG3	AC	OG/WPB	Overig	AC	OG/WPB	Overig
1 t/m 3.2	<i>Stagemap</i>	1	2	2	2	2	1	3	3	2
3.3	<i>Toekomstscenario</i>		1	1	1	1		1	1	
4	<i>Onderzoeksverslag</i>	1	2	1	3	1		3	2	
	<i>Mondelinge presentatie en verdediging</i>			2	1	1		2	1	
5	<i>Pitch verbeteradvies</i>			2	1	1		2	1	
6	<i>Projectverslag</i>	1	2		1	1	1	1	2	2
7	<i>Projectverslag</i>		1	2	1	1	1	1	2	2
8	<i>Portfolio samenwerking</i>		1	1		2			3	
9 en 11	<i>Visitekaartje</i>	1	2	2	3	1	1	3	2	2
10	<i>Portfolio</i>	1	1	1	3			4		
Totaal per FG of feedbackgever		5	12	14	16	11	4	20	17	8

AC = afstudeer coach, OG = opdrachtgever, WPB = werkplekbegeleider

Hoe wordt de beslisfunctie van programmatisch toetsen ingevuld?

Voorafgaand aan het derde functioneringsgesprek vult de student een zelfbeoordelingsformulier in. Tijdens dit functioneringsgesprek laten de studenten in het eindgesprek met de afstudeercoach en een andere expert hun portfolio zien. De afstudeercoach formuleert naar aanleiding van het functioneringsgesprek een onderbouwd advies met betrekking tot de startbekwaamheid van de student en doet een voorstel voor een cijfer aan de bachelor besliscommissie (BCC). Aan de hand van dit advies kunnen de studenten besluiten of zij wel of niet op willen gaan voor een besluit van de BCC. De BCC bestaat uit alle afstudeercoaches van een groep samen met 1 onafhankelijk lid. Oorspronkelijk had de opleiding bedacht om de BCC enkel te laten bestaan uit leden die niet betrokken waren geweest bij de begeleiding van de student. Maar wanneer de BCC-leden het portfolio doornamen, merken ze dat er niet altijd goede narratieve feedback werd gegeven (zoals 'goed gedaan' 'ok' 'prima'). Daarom heeft de opleiding ervoor gekozen om toch docenten uit het onderwijsteam toe te voegen aan de BCC zodat hier vragen aan gesteld kunnen worden. De BCC neemt een beslissing over startbekwaamheid op basis van het advies van de afstudeercoach, het zelfbeoordelingsformulier (en portfolio) en eerdere functioneringsgesprekken. De producten en verzamelde feedback zelf worden dus niet opnieuw bekeken, tenzij om de een of andere reden iets onvoldoende duidelijk is. Wanneer het beeld van de BCC-leden niet verandert terwijl zij aan het lezen zijn, geven ze een cijfer. Binnen de BCC is er een lid die de vergadering voorziet en de beoordeling administratief vastlegt en terugkoppelt aan de afstudeercoach. De afstudeercoach belt vervolgens de studenten om te laten weten of ze geslaagd zijn. Wanneer studenten hun startbekwaamheid niet hebben aangetoond krijgen zij een opdracht voor remediëring van de BCC. Per studiejaar mogen studenten twee keer remediëren.

Eerste ervaringen

Inmiddels wordt programmatisch toetsen als iets heel positiefs ervaren, maar zoals bij elke verandering is die niet geheel zonder slag of stoot gegaan. Docenten moesten vooral wennen aan de coachende rol die zij kregen en het geven van goede feedback. Om docenten hierbij te ondersteunen zijn hier meermaals cursussen voor aangeboden. Ondanks dat het contact met de studenten en het kunnen coachen op de eigen ambities van de student als heel positief wordt ervaren, past niet iedereen deze coachende rol. Daarom hoeft ook niet iedere docent binnen een expertiseteam afstudeercoach te zijn. Afstudeercoaches kunnen de expertise uit het expertiseteam wel gebruiken om vakinhoudelijke ondersteuningsvragen te beantwoorden. Een ander punt waar docenten tegenaan liepen was dat er aanvankelijk nauwelijks en later op bepaalde momenten om heel veel feedback werd gevraagd. Dat maakte het erg zwaar en daarom zijn de eerder genoemde richtlijnen (Tabel 3) opgesteld. Ook studenten moesten wennen aan het begin. Vooral de lead nemen in het eigen leerproces en het koppelen van de leeruitkomsten aan wat ze deden werd als lastig ervaren. Daarom hebben de eerste drie weken in het teken gestaan van studenten bekend maken met deze werkwijzen. Hoe dat is gebeurd verschilt per afstudeergroep. Soms is er uitleg gegeven over wat leeruitkomsten zijn en waar je aan gaat werken. Daarnaast zijn er ook workshops gegeven over het ontvangen en geven van feedback. Inmiddels zijn studenten erg positief omdat ze de voordelen van de vrijheden en de focus op ontwikkeling zien. Ook is gebleken dat 75% van de afgestudeerde studenten een baan aangeboden heeft gekregen op de plek waar ze stage liepen. Enerzijds vermoedt de opleiding dat dit te maken heeft met het feit dat de studenten een jaar stage lopen, maar ze denken ook dat dit komt doordat studenten veel initiatief moeten tonen en autonomie moeten laten zien.